

Ref 67

En anställd har förvärvat köpoptioner från sin arbetsgivare på villkor att arbetsgivaren har rätt att återköpa optionerna till marknadsvärde om den anställde skulle lämna sin anställning. Villkoret har inte lett till att optionerna förlorar sin karaktär av värdepapper.

10 kap. 11 § första stycket inkomstskattelagen (1999:1229)

Högsta förvaltningsdomstolen meddelade den 2 december 2021 följande dom (mål nr 3408-20).

Bakgrund

1. Förmåner som en anställd får från sin arbetsgivare ska som huvudregel tas upp som intäkt i inkomstslaget tjänst. En anställd som förvärvat ett värdepapper på förmånliga villkor ska ta upp förmånen som intäkt vid förvärvet. Om det som förvärvas inte är ett värdepapper utan innebär en rätt att i framtiden förvärva ett värdepapper till ett i förväg bestämt pris eller i övrigt på förmånliga villkor (personaloption) ska förmånen tas upp som intäkt när rätten utnyttjas eller överläts.

2. M.E. förvärvade under 2010 köpoptioner från sin arbetsgivare mot marknadsmässig ersättning. Optionerna gav honom rätt att till ett i förväg bestämt pris förvärva ett visst antal aktier i ett dotterbolag till arbetsgivarbolaget. Av det avtal som ingicks mellan honom och arbetsgivarbolaget framgår bl.a. följande.

3. Optionerna kan omedelbart och under en femårsperiod utnyttjas för förvärv av aktier. Om M.E. vill överlåta eller på annat sätt förfoga över optionerna har arbetsgivarbolaget förköpsrätt. Bolaget har vidare rätt att återköpa optionerna om M.E. skulle lämna sin anställning. Ersättningen ska i samtliga fall motsvara skäligt marknadsvärde. Om bolaget inte utnyttjar sin förköps- eller återköpsrätt får M.E. sälja optionerna till någon annan eller behålla dem.

4. Under hösten 2014 utnyttjade M.E. samtliga köpoptioner för förvärv av aktier i dotterbolaget och senare samma år sålde han aktierna till en extern köpare.

5. M.E. redovisade aktieförsäljningen i inkomstslaget kapital i sin inkomstdeklaration för 2014. Hans uppfattning var att köpoptionerna utgjorde värdepapper vid förvärvet och eftersom han

hade betalat marknadsmässig ersättning för dem uppkom ingen skattepliktig förmån vid den tidpunkten.

6. Skatteverket ansåg att köptionerna utgjorde personaloptioner och beslutade att M.E. skulle beskattas för värdet av optionerna i inkomstslaget tjänst när de utnyttjades för förvärv av aktier, dvs. 2014. Enligt Skatteverket innebär det förhållandet att arbetsgivaren hade rätt att återköpa optionerna om anställningen upphörde en så betydande koppling till M.E:s anställning att optionerna inte utgjorde värdepapper.

7. M.E. överklagade beslutet till Förvaltningsrätten i Stockholm som biföll överklagandet och upphävde Skatteverkets beslut samt angav följande.

8. Villkor som innebär att en option endast får utnyttjas vid fortsatt anställning kan medföra att optionen förlorar sin karaktär av värdepapper. Enligt förvaltningsrättens bedömning gäller detta dock inte om marknadsvärdet alltid kan erhållas vid en avyttring. Inte heller villkor om förköps- eller återköpsrätt för utfärdaren innebär att optionen förlorar sin karaktär av värdepapper, om betalning sker till marknadsvärdet. Då M.E. enligt optionsvillkoren alltid kunde erhålla marknadsmässig ersättning vid en avyttring fanns inte något krav på fortsatt anställning för att han skulle kunna tillgodogöra sig optionernas fulla värde. Villkoren kan därmed inte anses medföra att optionerna har förlorat sin karaktär av värdepapper.

9. Skatteverket överklagade till Kammarrätten i Stockholm som avslog överklagandet.

Yrkanden m.m.

10. *Skatteverket* yrkar att Högsta förvaltningsdomstolen ska ändra kammarrättens dom och fastställa Skatteverkets beslut samt anföra följande.

11. För att andra instrument än sådana som regleras i aktiebolagslagen (2005:551) ska utgöra värdepapper bör gälla att innehavaren har en ovillkorlig rätt att tillgodogöra sig instrumentets värde och således själv ska kunna bestämma när och hur värdet ska realiseras, oberoende av anställningsförhållandet. M.E:s innehav av köptioner var villkorat av fortsatt anställning, eftersom en avslutad anställning innebär att han till följd av arbetsgivarens återköpsrätt kunde tvingas att sälja optionerna till denne och på så sätt gå miste om en framtida värdetillväxt. Detta villkor innebär att köptionerna har förlorat sin karaktär av värdepapper.

12. *M.E.* anser att överklagandet ska avslås och yrkar ersättning för kostnader i Högsta förvaltningsdomstolen med 168 625 kr samt anför följande.

13. Aktiebaserade köpoptioner har likheter med teckningsoptioner som regleras i aktiebolagslagen och den relevanta jämförelsen bör därför vara vad som gäller för sådana. De aktuella köpoptionerna uppfyller mer än väl de krav som uppställts för att förvärv av en teckningsoption ska anses som ett förvärv av värdepapper. Köpoptionerna får därmed anses ha utgjort värdepapper vid förvärvet.

Skälen för avgörandet

Frågan i målet

14. Frågan i målet är om en anställds förvärv av köpoptioner från arbetsgivaren som förenats med villkor om rätt för arbetsgivaren att till marknadsvärde återköpa optionerna vid avslutad anställning ska anses utgöra förvärv av värdepapper.

Rättslig reglering m.m.

15. Till inkomstslaget tjänst räknas enligt 10 kap. 1 § första stycket inkomstskattelagen (1999:1229) inkomster på grund av tjänst till den del de inte ska räknas till inkomstslaget näringsverksamhet eller kapital. Enligt 11 kap. 1 § första stycket ska löner, arvoden, kostnadsersättningar, pensioner, förmåner och alla andra inkomster som erhålls på grund av tjänst tas upp som intäkt, om inte något annat särskilt anges.

16. Av den s.k. värdepappersregeln i 10 kap. 11 § första stycket följer att om en skattskyldig på grund av sin tjänst förvärvar värdepapper på förmånliga villkor, ska förmånen tas upp som intäkt det beskattningsår då förvärvet sker. Om det som förvärvas inte är ett värdepapper utan innebär en rätt att i framtiden förvärva värdepapper till ett i förväg bestämt pris eller i övrigt på förmånliga villkor (personaloption), ska förmånen enligt andra stycket tas upp som intäkt det beskattningsår då rätten utnyttjas eller överläts.

Högsta förvaltningsdomstolens bedömning

Skattefrågan

17. M.E. har på marknadsmässiga villkor förvärvat köpoptioner från sin arbetsgivare. Optionerna ger honom rätt att under en femårsperiod som infaller direkt efter förvärvet till ett i förväg bestämt pris köpa aktier i ett dotterbolag till arbetsgivarbolaget. Om M.E. skulle lämna sin anställning har arbetsgivaren rätt att återköpa optionerna till marknadsvärde.

18. Skatteverket anser att den omständigheten att arbetsgivaren har rätt att återköpa optionerna för den händelse M.E. skulle välja att avsluta sin anställning gör att optionerna inte utgör värdepapper.

19. Av praxis framgår att villkor som innebär att förvärvade optioner förfaller och inte kan utnyttjas om innehavaren lämnar sin anställning medför att de inte anses utgöra värdepapper vid beskattningen (se t.ex. RÅ 1994 not. 41 och RÅ 1994 not. 733 samt RÅ 2007 not. 177).

20. I förevarande fall har arbetsgivaren förvisso rätt att återköpa optionerna om M.E. skulle lämna sin anställning men han har i så fall rätt till marknadsmässig ersättning och uteblivet återköp leder inte till att optionerna förfaller. Vid sådant förhållande anser Högsta förvaltningsdomstolen att villkoret om återköp inte innebär att köpoptionerna förlorar sin karaktär av värdepapper.

21. Skatteverkets överklagande ska därmed avslås.

Ersättning för kostnader

22. M.E. har vunnit bifall till sin talan och målet avser en fråga som är av betydelse för rättstillämpningen. Det finns därför förutsättningar att bevilja honom ersättning för kostnader i Högsta förvaltningsdomstolen. Yrkat belopp bedöms som skäligt.

Högsta förvaltningsdomstolens avgörande

Högsta förvaltningsdomstolen avslår överklagandet.

Högsta förvaltningsdomstolen beviljar M.E. ersättning för kostnader i Högsta förvaltningsdomstolen med 168 625 kr.

I avgörandet deltog justitieråden *Jermsten*, *Knutsson*, *Classon*, *Askersjö* och *Haggren*. Föredragande var justitiesekreterarna Marianne Bergqvist och Tobias Andersson.

Förvaltningsrätten i Stockholm (2018-03-23, ordförande Erliksson):

Som parterna utformat sin talan utgör frågan i målet om aktuella optioner skatterettsligt är att betrakta som värdepapper eller inte.

Någon närmare definition av begreppet värdepapper finns inte i vare sig den skatterättsliga eller den civilrättsliga lagstiftningen. I skattelagstiftningen används dock begreppet som ett samlingsnamn för bland annat aktier, köpoptioner, teckningsoptioner, fordringsrätter och andra liknande instrument.

I förarbetena till lagen (1991:980) om handel med finansiella instrument anges en civilrättslig definition. Där anges att med begreppet värdepapper avses en handling som tillförsäkrar innehavaren en viss rättighet som vanligen kan omvandlas i pengar (prop. 1990/91:142 s. 85). Typiskt sett kännetecknas ett värdepapper av en ovillkorlig rätt till betalning eller leverans och att det kan överlåtas till marknadsvärdet. I den ovillkorliga rätten till betalning eller leverans ligger bl.a. att utfallet inte får vara beroende av innehavarens anställning i visst bolag (jfr RÅ 1994 not. 41, RÅ 1997 ref. 71 och RÅ 2007 not. 177).

Rättsutvecklingen på området kan sägas ha drivits på av utvecklingen på området incitaments-/optionsprogram kopplade till strävan att behålla och belöna vissa eller flertalet anställda på ett företag. Gällande skatterätt har förenklat uttryckt arbetats fram genom olika förhandsbesked från Skatterättsnämnden (SRN) vissa inte överklagade, i kombination med lagstiftningsåtgärder bl.a. när rättsutvecklingen ansetts utvecklats i fel riktning.

Sedan lång tid tillbaka beskattas en anställd för förmåner och förvärv till underpris från arbetsgivaren, upp till nivån marknadspriset av förmånen/det förvärvade. Den här relevanta särskilda lagstiftningen på aktuellt område har sitt ursprung i den s.k. Skåne-Gripen-domen, RÅ 1986 ref. 36, rörande en anställds förvärv till underpris av konvertibla skuldebrev med vissa förfogandeinskränkningar. HFD ansåg i avgörandet att beskattning skulle ske först när inskränkningarna upphörde. Som ett resultat av domen infördes värdepappersregeln, vilken numera finns i 10 kap. 11 § första stycket inkomstskattelagen (IL).

Av de ursprungliga förarbetena till värdepappersregeln (prop. 1989/90:50 s.72 ff.) framgår att regeln syftar till att förmånliga förvärv av värdepapper från arbetsgivaren ska beskattas redan vid förvärvet, även om värdepappret förenats med villkor som innebär inskränkningar i förfoganderätten.

För klarhets skull ska det understrykas att för det fall förvärv av värdepapper sker mot en marknadsmässig ersättning uppkommer det ingen beskattning vid förvärvstidpunkten. Vid en senare avyttring av på

sådant sätt förvärvat värdepapper beskattas detta i inkomstslaget kapital, enligt bestämmelserna om kapitalvinster och kapitalförluster i 44 kap. IL.

I takt med utvecklingen på området och ökad förekomst av bland annat optionsprogram riktade mot anställda infördes personaloptionsregeln, vilken numera finns i 10 kap. 11 § andra stycket IL.

Av de ursprungliga förarbetena till personaloptionsregeln (prop. 1997/98:133 s. 24 f.) synes framgå att gränsdragningen mellan värdepapper och personaloptioner utgår från den bedömning HFD gjorde i rättsfallen RÅ 1994 not. 41 och RÅ 1994 not. 733. Av dessa avgöranden framgår att inskränkningar i innehavarnas förfoganderätt över optioner som anställda erhållit från ett koncernbolag, vilka optioner bland annat inte fick överlåtas och kunde utnyttjas för förvärv av aktier i det andra koncernbolaget först efter tre år, medförde att dessa inte ansågs utgöra vare sig värdepapper (eller finansiellt instrument), varken före eller efter avtalad kvalifikationstid.

Parterna synes i målet vara överens om att optioner vilka är utgivna enligt aktiebolagslagens (ABL:s) regler har sådan stark karaktär av värdepapper att den statusen normalt inte förtas av förfogandeinskränkningar.

M.E. hävdar sammanfattningsvis följande. De av Skatteverket åberopade avgörandena från kammarrätten avser syntetiska optioner samt innehöll speciella omständigheter och är därför inte relevanta.¹ Relevant är i stället praxis från HFD respektive kammarrätt vad gäller tecknings- och köpoptioner samt vissa förhandsbesked, där tecknings- och köpoptioner trots vissa förfogandeinskränkningar likväl ansetts utgöra värdepapper. Villkoren för aktuella optioner har utformats efter och går inte utöver vad som godtagits i praxis. Villkoren saknade helt kvalifikationstid före utnyttjandet och han kunde under innehavstiden oavsett köpare avyttra optionerna till det fulla marknadsvärdet, även om utfärdaren hade en hembuds rätt om han lämnade anställningen.

Skatteverket hävdar sammanfattningsvis följande. För bedömningen av om aktuella optioner utgör värdepapper eller inte är det av stor betydelse att dessa inte är utgivna enligt ABL:s regler. Det finns enligt verket uttalanden i SOU 2016:23 och kammarrättspraxis som inte motsägs av HFD:s praxis på området, stöd för att hembudsklausuler med krav på fortsatt anställning för att tillgodogöra sig värdet kopplade till optioner utanför ABL:s regelverk medför att sådana optioner inte utgör värdepapper. Skatteverket anser att eftersom aktuella optioner inte givits ut enligt ABL:s regelverk och har villkoren om hembudsskyldighet vid avslutad anställning som arbetsgivaren råder över att det finns en sådan betydande koppling till anställningen som innebär att optionerna inte utgör värdepapper.

Förvaltningsrätten anser att gällande rätt kan sammanfattas enligt följande.

¹ Se bl.a. Kammarrätten i Stockholms domar den 21 november 2013 i mål nr 4525–4526-12 och 4527–4528-12 (red. anm.).

Rättsläget i frågan om en option som medför rätt att förvärva redan existerande aktier ("köoption") men har vissa förfogandeinskränkningar utgör ett värdepapper i nu aktuellt sammanhang är något oklar. Även om det går att dra vissa slutsatser av praxis rörande teckningsoptioner framstår det som att sådana optioners koppling till aktiebolagslagens regelverk medför att långtgående förfogandeinskränkningar, även vad gäller ersättningsnivån vid utfärdarens återköp, har accepterats utan att teckningsoptioner förlorar karaktären av värdepapper (jfr RÅ 2010 not. 129, förhandsbesked 2015-01-29, Dnr 93/14D och förhandsbesked 1998-06-18). Det finns visserligen förhandsbesked från SRN där köoptioner med olika förfogandeinskränkningar har ansetts utgöra värdepapper (1998-09-18 och 2005-06-22) men inget avgörande från HFD.

Förvaltningsrätten anser att utgångspunkten är att om en köoption innebär en rättighet, som representerar ett ekonomiskt värde för innehavaren och optionen typiskt sett lämpar sig för omsättning (jfr prop. 1999/2000:2, del 2, s. 519 f. och 528 f.), ska optionen normalt bedömas som ett värdepapper. Om det däremot finns omfattande villkor i form av förfogandeinskränkningar knutna till rättigheten kan optionen förlora karaktären som värdepapper.

Enligt förvaltningsrättens bedömning och såvitt här är relevant kan villkor som medför att option endast får utnyttjas vid fortsatt anställning visserligen medföra att optionen förlorar sin karaktär av värdepapper. För det fall marknadsvärdet vid avyttringstillfället alltid kan erhållas, vid en frivillig eller tvingande avyttring av option med sådant villkor, medför emellertid sådant villkor inte att optionen förlorar sin karaktär av värdepapper. Villkor som medför att innehavaren vid frivillig avyttring alltid måste erbjuda utfärdaren förköpsrätt innebär inte heller att optionen förlorar sin karaktär av värdepapper, om det finns villkor som medför att utfärdaren måste betala marknadsvärdet vid förvärvstillfället. Vare sig omständigheten att beslutanderätten för förvärv eller inte ligger hos utfärdaren/arbetsgivaren eller att optionen måste avyttras om anställningen avslutas medför, om marknadsvärdet vid avyttringstillfället alltid kan erhållas, normalt någon annan bedömning (jfr SRN:s förhandsbesked 1998-09-18 och 2005-06-22).

Förvaltningsrätten konstaterar att aktuella optionerna förvärvats enligt ett avtal med vissa villkor. Det är ostridigt i målet att villkoren bland annat innebär att marknadsvärdet alltid kunde erhållas vid en avyttring, oavsett om det är utfärdaren/arbetsgivaren som utnyttjar sin förköpsrätt eller om köparen var någon annan. Det saknas således krav på en fortsatt anställning för att optionsinnehavaren ska kunna tillgodogöra sig optionens fulla marknadsvärde.

Förvaltningsrätten finner mot bakgrund av det som tidigare anförts att de villkor som fanns för optionerna inte kan anses medföra att dessa förlorar sin karaktär av värdepapper. Vare sig de av Skatteverket åberopade avgörandena från kammarrätten eller vad verket anför i övrigt medför någon annan bedömning. Någon beskattning i inkomstslaget tjänst

när optionerna utnyttjades för förvärv av aktier ska således inte ske med följd av att någon ökning av omkostnadsbeloppet vid den senare avyttringen av aktierna i inkomstslaget kapital inte heller ska ske. Beskattningen ska därmed fastställas enligt deklarationen.

Överklagandet i sak ska därför bifallas.

Ersättning för ombudskostnader

[text här utelämnad]

– Förvaltningsrätten bifaller överklagandet och upphäver det överklagade beslutet. Förvaltningsrätten beviljar ersättning för ombudskostnader med 42 200 kr inklusive mervärdesskatt

Kammarrätten i Stockholm (2020-04-20, Lindqvist, Åberg och Jonsson):

Inkomstbeskattning

Frågan i målet är om M.E. genom att utnyttja sina köpoptioner för förvärv av aktier i [...] har erhållit en förmån som ska beskattas i inkomstslaget tjänst. Avgörande för den bedömningen är om köpoptionerna är att anse som värdepapper eller inte.

Det finns inte några avgöranden från Högsta förvaltningsdomstolen som rör betydelsen av en hembudsklausul vid avslutad anställning vid bedömningen av om en köpoption ska anses vara ett värdepapper.

Såsom förvaltningsrätten angett har långtgående förfogandeinskränkningar godtagits i praxis avseende teckningsoptioner utan att dessa förlorat sin karaktär av värdepapper. Detta beror på att teckningsoptioner omfattas av de särskilda regler som finns i aktiebolagslagen (2005:551), ABL. Även om det är naturligt att köpoptioner inte regleras i ABL, eftersom det rör sig om redan utgivna aktier, instämmer kammarrätten i förvaltningsrättens bedömning att det inte går att dra några långtgående slutsatser om köpoptioners värdepappersstatus från den praxis från Högsta förvaltningsdomstolen som finns om teckningsoptioner.

Vad gäller syntetiska optioner har de ansetts utgöra värdepapper om de kan överlåtas fritt, ger en ovillkorlig rätt till betalning eller leverans till marknadsvärdet och inte är villkorade av innehavarens anställning (RÅ 1994 not. 41, RÅ 1997 ref. 71, RÅ 2007 not. 177 och HFD 2016 ref. 68). Det finns vissa likheter mellan köpoptioner och syntetiska optioner, bl.a. att båda optionstyperna får utformas fritt och att det som är avgörande för om optionen är ett värdepapper är avtalsvillkoren i det enskilda fallet. En betydande skillnad är dock att syntetiska optioner normalt innebär att optionsinnehavaren får betalt i pengar. De ger således inte någon garanterad rätt till aktier. I SOU 2016:23, Beskattning av incitamentsprogram, framhålls därtill att ett hembudsvillkor som innebär en rätt att sälja till marknadspris den dag optionsinnehavarens anställning upphör med dagens regler sannolikt skulle medföra att en köpoption ska anses vara ett förvärvat värdepapper (s. 326).

Skatteverket har i kammarrätten fört fram att det framgår av optionsavtalet att optionsinnehavaren inte alltid har rätt att få marknadsvärdet vid en avyttring av köptionerna efter att optionsutfärdaren har utnyttjat sin återköpsrätt vid avslutad anställning. Kammarrätten anser att avtalets ordalydelse och det inlämnade intyget gör att det saknas anledning att ifrågasätta att innehavaren alltid har rätt till leverans eller betalning motsvarande marknadsvärdet, även vid avyttring i samband med avslutad anställning. Kammarrätten anser alltså att avtalet inte kan anses innebära att det funnits situationer när M.E. hade kunnat tvingas att avyttra köptionerna till underpris.

Av optionsavtalet följer vidare att M.E. kunde utnyttja eller överlåta köptionerna från första dagen och under optionsavtalets hela löptid om fem år. Avtalet är således inte villkorat med någon kvalifikationstid som medfört att M.E. behövt vara fortsatt anställd en viss tid. Avtalet innehåller inte heller någon begränsad lösenperiod. Det har även stått M.E. fritt att utnyttja optionerna för förvärv av aktier och därefter avsluta sin anställning. Kammarrätten anser därför att förutsättningarna i detta mål påtagligt skiljer sig åt från de i RÅ 2007 not. 177 och de kammarrättsavgöranden som Skatteverket har åberopat.

Mot denna bakgrund instämmer kammarrätten i förvaltningsrättens bedömning att de aktuella köptionerna är att anse som värdepapper och att beskattningen därmed ska fastställas i enlighet med M.E:s inkomstdeklaration.

Det Skatteverket har fört fram om att avtalet innebär ett villkor om fortsatt anställning eftersom optionsinnehavaren går miste om en eventuell framtida tillväxt vid avslutad anställning respektive att det låga marknadsvärdet vid optionsförvärvet innebär en indirekt förfogandebegränsning ger inte kammarrätten anledning att göra någon annan bedömning. Överklagandet ska därför avslås. Vid denna utgång saknas anledning att hålla muntlig förhandling.

Ersättning för kostnader

[text här utelämnad]

– Kammarrätten avslår överklagandet. Kammarrätten beviljar M.E. ersättning för kostnader i kammarrätten med 31 250 kr.